1940 ий
18
ФЕВРАЛЬ
№ 16 (629)
Акше 5 ыр.

10-шо ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушнызы!

РВЕЗЕ КОММУНИСТ

ВЛКСМ Маробком ден Горком орган

СЕРГО ОРДЖОНИКИДЗЕ

Кум ий ончыч, 1937 ий 18 февральыште, нойдымо большевикын, Ленин ден Сталинын соратникшын—мондалтдыме Григорий Константинович Орджоникидзен чапле илышыже кӱрылтӧ. Советский калык Серго Орджоникидзен волгыдо образшым курым дене шарнаш тӱҥалеш.

Григорий Константинович Орджоникидзе 1886 ий 28 (15) октябрьыште Западный Грузийыште Гореша ялеш шочын. Тудо рвезынекак революционный пашаш ушнен. Луатшым ияш Серго РСДРП радамыш пура. 1905 ийыште, 19 ияш улмыжо годым, Сергом партийный Сухумский окружной комитетын членжылан сайлат. 1906 ий январьыште первый арест, шучко тюрьма.

1907 ий март гыч Серго—партий Бакинский Комитетын членже, а тиде комитетым тунам Сталин йолташ вуйлатен. Тиде ийыштак ноябрьыште—Сергом кокымшо гана арестоватлымаш да Байловский тюрьмаш петырымаш. Пел ий гыч Тбилисский судебный палата Сергом Сибирьыш курымешлан ссылкыш колташ приговоритлен, тушко тудым крепостьышто ик ий шинчымекше колтеныт.

Серго курымашлык ссылкым кок тылзе марте кӱчыкемден: тудо ссылка гыч куржын да Бакушко пӧртылын. Тыште революционный кучедалмашыжым умбакыже шуен.

1910 ийын ноябрьыште Серго Парижыш Ленин деке кая. Лонжюмо местечкыште тудо Ленинын 1911 ийыште организоватлыме пашазе-шамычын партийный школышто заниматла. Тунамак, Ленинын поручений же почеш, Серго Российыш пӧртылеш да Пражский Конференцийым погымашым ямдылаш тӱҥалеш. Тиде заданийым Серго чаплын шуктен.

1912 ий тӱҥалтыште, Российыш пӧртылмек, Серго тунамак Вологодский губернийыште ссылкыште улшо Сталин деке кая. Ссылка гыч куржшо Сталин дене пырля Серго Бакушко, тужеч Тбилисиш кая.

Петербургышто, тушко 1912 ийын шошым толмекше, Серго адак угыч арестоватлалтын. Царский палач-шамыч Орджоникидзем Шлиссельбургский крепостьыш кум ийлан петырат. Тиддеч вара тудым якутский ссылкыш колтат. Тыште улмыжо годым февральский революций тӱҥалын. Серго Иркутскыш, тужеч Петроградыш кая да тушто Ленинын предложенийже почеш большевик-шамычын Петроградский комитет составыш пурталтеш.

VI с'езд ыште Серго подлый предатель-шамычым — Троцкийым, Каменевым да Рыковым разоблачатла.

Григорий Константинович Орджоникидзе 17 ияш улмыжо годымак большевик-шамыч рядыш шогалын да колымешкыжак партийын верный эргыже, Великий Ленин ден Великий Сталинын эн лишыл соратникше лийын.

Великий пролетарский революционер пашазе классын да советский властьын тушманже - шамыч ваштареш беспощадно кучедалын, тудым шужымашат, тюрьмат, ссылкат лӱдыктен огытыл.

1930 ийыште Орджоникидзе йолташ ВСНХ председательлан, а ВСНХ-ым реорганизоватлымек нелэ промышленность Калык Комиссарлан назначитлалтеш. Тиде ийынак декабрьыште — ЦК ден ЦИК-н об'единенный пленумыштыжо ВКП(б) ЦК-н политбюро составышкыже пурталтеш.

Элым индустриандыме да аралыме шотышто Йошкар Армийым первоклассный техника дене оснащатлыме, социализм элын кугу сеҥымашыже - шамыч Сергон лӱмжӧ дене кылдалтыныт. 1935 ийын мартыште Орджоникидзе йолташ Ленин орден дене наградитлалтын. 1936 ийын январьыште СССР ЦИК Серго йолташым Трудовое Красное знамя орден дене наградитлен.

Серго Орджоникидзе шкенжын пашаштыже комсомолын, молодежьлан чот ӱшанен, нунылан эн ответственный да эн нелэ участок-шамычым ӱшанен пуэн. Орджоникидзе йолташын ӱжмыжӧ почеш эн сай комсомолец - шамыч кугу корпус, домна, плотина-шамычым строитлаш каеныт.

Мемнан дене Орджоникидзе уке лиймылан кум ий шуо. Но тудын чапле образше нигунамат ок мондалт, советский калыкын да тӱнясе чыла передовой человечествын шӱмыштыже шӱдӧ ий дене илаш тӱҥалеш.

Орджоникидзе йолташын илышыже — чыла советский молодежьлан, мемнан самырык поколенийлан пеш кугу пример. Нуно Серго Орджоникидзен чапле образшым нигунамат огыт мондо, тудын примерешыже кушкыт, вияҥыт да воспитатлалтыт.

Сталин ден Орджоникидзе йолташ-шамыч (1926 ий)

ЛЕНИНГРАДСКИЙ ВОЕННЫЙ ОКРУГ ШТАБЫН
ОПЕРАТИВНЫЙ СВОДКЫЖО-ШАМЫЧ

14 февраль мучко фронтышто разведчик-шамычын кычалмашышт лийын да ятыр районлаште пехотный часть-шамычын да артиллерийын оживленный действийышт каен шоген.

Карельский перешейкыште мемнан войска-шамычын успешный действийышт каен шога. Мемнан часть-шамычын ударыштым чытен кертде противник кугу йомдарымаш дене чакна. Успешный действий-шамычын результатыштыже, 14 февральыште мемнан войска-шамыч противникын 16 оборонительный укрепленный пунктшым тиде шотышто 8 железобетонный артиллерийский сооруженийым налыныт.

Мемнан авиаций противникын войскаже ден военный об'ектше-шамыч ваштареш успешный активный боевой действийым да разведывательный полетым ыштылын.

15 февраль мучко Карельский перешейкыште мемнан войска-шамычын успешный действийышт каен шоген. Оружийым да военный снаряженийым шуэн коден, кугу йомдарымашым ыштен, противник тылыш чакна. Мемнан войска-шамыч **Кямяря** станцийыш лишемыныт.

15 февральыште мемнан войска-шамыч противникын 53 оборонительный укрепленный пунктшым налыныт, нунын кокла гыч 21 железобетонный артиллерийский сооружений.

Фронтын моло участкылаштыже 15 февраль мучко разведчик-шамычын кычалмашышт да икмыняр районлаште пехотный часть-шамычын вашлиймашышт лиеден.

Мемнан авиаций противникын тудын военный об'ектше-шамыч ваштареш успешный действийым ыштен. Лийше воздушный бойышто противникын 6 самолетшым волтен шуымо.

16 февральыште Карельский перешейкыште умбакыже мемнан войска-шамычын успешный действийышт развиватлалт шоген. Противник мемнан часть-шамычым контратаковатлаш тӧчен, но чыла участкыштат кугу йомдарымаш дене чактарен кудалтылын. Мемнан часть-шамыч бой дене Лайпясуо ден Кямяря станций-шамычым налыныт.

Эртыше кечыште мемнан войска-шамыч противникын 22 оборонительный укрепленный пунктшым, тиде шотыштак 2 железобетонный артиллерийский сооруженийым налыныт.

Мемнан часть-шамычын наступатлыме 7 кече жапыште мемнан налме пунктлаште противникын йомдарымашыже 420 пулеметым, 170 орудийым составлятла.

Фронтын моло участкылаштыже разведчик-шамычын кычалмашышт да южо вере пехотный часть-шамычын столкновенийышт лиеденыт.

Мемнан авиаций противникын войскаже да военный об'ектше-шамыч ваштареш активный боевой действийым ыштен шогат. Лийше воздушный бойлаште противникын 5 самолетшым волтен шумо.

ШОШО АГАЛАН ЯМДЫЛАЛТМАШЫМ САЙЫН ОРГАНИЗОВАТЛЫМЕ

„У корно" колхоз (Параньга район) шошо агалан ямдылалтмашым сайын организоватлен. Тудо 1940 ийыште 100 пудан урожайым налшаш верч „У колхоз" дене социалистический соревнованийыш ушнен.

Сортировочный бригада кок смена дене пашам ышта. 1 февральлан урлыкашым 80 процентлан сортироватлыме. Тиде кечылаште кодшыжымат сортироватлен шуктат. Колхозник-стахановка-шамыч Т. Макарова, А. Кирова, М. Горинова да молат ик сменылан 20 центнерым сортироватлат.

Ял озанлык машина ден инвентарьым ремонтироватлымашат начар огыл кая. Сеялка чыла ямде, плуг ден тырма 50 процентшым утла тӧрлатыл шындыме. Тиде пашаште В. Ведерников йолташ поснак ойыртемалтеш.

Тыгак местный удобренийым ямдылат. 25 центнер ломыжым, 8 центнер фекалым погымо. Местный удобренийым погымаште пионер-шамыч Д. Иванов, А. Малинин активно участвоватлат. Ятыр колхозник-шамыч ломыжым, кайык терысым сайын хранитлат. Тебе П. Якимов, В. Ведерников, М. Архипов йолташ-шамыч тиде кечылаште колхозлан 4—6 пуд гыч ломыжым пуэныт.

Шукерте огыл 50 гектареш лум кучымашым ыштыме. **Сергей Рельцев.**

31

ЕНИСЕЙСКИЙ ССЫЛКЫШТЕ

1909 ий шошым, этап дене кужу корным эртымеке, Серго Орджоникидзе ссылка верышкыже миен шуын. „Курымеш куснымашлан" пеш тораште да шып верым: Енисейский губерний, Пинчужский волость, пешак йокрок „Потоскуй" лӱман ялеш ойырымо ыле.

Этапный путешествийым сопровождатлыше кандалашамычын йӱкышт муралте. Ссыльный-шамычлан лавран тюрьма, грубый конвоиршамычын вурседалмашышт шеҥгелан кодыч. Корнышто ярныше, вийым йомдарыше, шӱлыкын койшо-шамычым весела шутко дене бодритлен. Серго шке корнышым эртен. Серго шкеже шӱлыкын койын огыл да „Потоскуй" ялыштат скучатлаш шонен огыл.

Политический ссылкын центрже Рыбное лӱман кугу селаште, Ангара эҥер серыште ыле. Икмыняр кече гыч Серго Рыбное деч 12 километр ӧрдыштӧ улшо Мотыгино ялыш толын да тушто полулегально илаш тӱҥалын.

„Орджоникидзе Григорий Константинович медицинын бывший фельдшерже, 2 аршинат ныл восьмых вершок кутышан, кап-кылже сай, шинчаже лудо, чурийже ол тӱсан, вуйыштыжо ӱпшӧ шемэ, пондашыже да ӧршыжӧ нӱжмӧ (тупшын шола могырыштыжо шочмо тамга-шамыч), ӱмбач ончымаште 22 ияш". Енисейский губернский управыште ссыльный-шамыч нерген тыгайрак гражданский возкалымаш улмаш.

Ссыльный-шамычын колоний 30—35 еҥган лийын. Нуно Рыбное да лишыл ялласте — Денисовышто, Пашиношто, Байцевыште, Бельскийыште, Мотыгиныште да Сметаниношто иледеныт. Тыште меньшевик, эсер, сионист, анархист-шамыч лийыныт. Большевик-шамыч, почти, лийын огытыл. Серго лӱмым тыште иктат шинчен огыл. Ссыльный-шамыч — пашазе ден кресаньык-шамыч, зажиточный кресаньык-шамычлан пашам поденно ыштеныт але батрачитленыт. Интеллигент-шамыч шке родной-шамычышт деч налме средства дене иленыт. Колоний политический пашам ыштен огыл, южышт газетым, журналым налын лудыныт, но чыла литература легальный улмаш.

Тыгай положенийым ужын, Серго ссыльный-шамычын общий собранийыштым погымашым добитлен. Ангара эҥер серыште погыненыт. Политический колымаште титаклымаш, кудым Серго ссыльный-шамычлан пред'явитлен, тыште илыше-шамыч деч кажыже боец да революционер огыл, а ончыклык политический архив манын тудын ончыгочак ойлымыжо ятыржым тарватен. Ӱчашымаш тӱҥалын, кружок-шамыч организоватлалтыныт. Серго политический экономий да философий курсын программыжым лудын ончыктен. Тудо шкеже политический экономийым лудаш тӱҥалын. Тудо пеш простой, чылаланат, даже колонийын малограмотный членже-шамычлан умлышашын беседым эртарен. Верысе обстановкым мошто использоватлен, тудо конкретный пример дене классовый антагонизмым ончыктен. Верысе обстановка натуральный меновой озанлык областьыштат, капитализм развиватлалтмаш шотыштат Серголан чапле наглядный пособий лийын.

Тиде занятийым тунам могай условийыште эртараш перныме нерген йолташмытын шарнымашышт рашемда. Тайгаш чумырген улыт. Ӱвыра да шыга ора ученик-шамыч ден лектор ӱмбак кержалтеденыт. Костерым да шикш орам ышташ ок лий улмаш, — собраний-шамыч конспиративно эртеныт. Стражник-шамыч селалаште ссыльный-шамычым эскереныт. Тайгаште да эҥер мучко ӱлыкыла але кӱшкыла каяш категорический чаралтын. Шучкылыкыш логалшаш деч лӱдын, еҥ-шамыч виешак чытен, шкеныштым тайгасе шыҥа да ӱвыралан

1908 ийыште Серго тюрьмаште.

пукшыктеныт. Шӱргышт шыҥа-шамыч пурлмо дене пеш чот пуалын да шинча олмеш изи шелше-шамыч гына кодыныт улмаш. Но туге гынат, лекций деч вара вопрос да ответ-шамыч кеч кунамат кужун шуйненыт.

Политический безразличий пытыш. Теорий, программа, тактика шотышто келшыдымаш да ӱчашымаш лекташ тӱҥальыч. Меньшевик ден эсер-шамыч дене ӱчашымаште Серго, опровергатлаш лийдыме доказательстве дене, нунын воинствующий пылыштым лыпландарен.

Сергон авторитетше кермыч заводысо конфликт деч вара—забавный да пеш показательный паша деч вара эше утларак нӧлталтын. Тиде паша ятыржылан эсер - шамычын чыла внутренний подоплекыштым почын пуэн.

Оксалан чотак нуждатлыше ссыльный-шамыч, нимогай денежный полыш деч посна, лач шке вийышт дене кермыч заводым организоватлаш пижыныт. Тунам кок ссыльный—оксам шукырак иметлыше правый эсер - шамыч артельын моло членыштын пайыштым ик кечылан 25 копейка дене налаш предложитленыт. Тыгерак ссыльный эсер - шамыч шке йолташышт дечат шулдо ак дене 80—90 теҥгелан ямде заводым налаш решитленыт. Тиде жапыште Ангарасе эн чангга кресаньык дене озан киндыжым кочкын пашам ыштыше батракат тылзылан 10—12 теҥгем налын.

Паша выгодан гай койын, но лӱшкымашан лектын. Ссыльный-шамыч комиссийым сочдатленыт. Комиссийыш пурышо Сергоат чыла обстоятельствым сайын гына изучатлен. Сезон самый разгарыште улмаш, заводыш заказ-шамыч пураш тӱҥалыныт, да „социалист"-предприниматель-шамыч кугу пайдам налаш шоненыт. Эн первояк Серго пай-шамычын акыштым кум пачаш кӱзыктен. Угыч кӱэшт лукмо капиталист-шамычлан тиде келшен огыл, но жап эртен, да нунылан уступкыш кайыме деч моло нимат кодын огыл. Туге гынат, пашалан пашазе кид кӱлын,—Ангарыште ссыльный - шамыч деч посна моло пашазе вий лийын огыл. Садлан заводыш ссыльный-шамычым ӱжыныт. Серго нунылан чыла историйым каласкален да забастовкым организоватлен. Забастовка сеҥымаш дене эртен.

Но Серго лицемер-шамычым да виян мут дене леведалтше еҥ-шамычым тыгай явный пашаште веле огыл разоблачатлен. Окружающий-шамычын сознанийыштым рашемдашлан лийын, тудо чыла случай дене пользоватлалтын, тудлан свойственный улшо чыла энергий дене кеч могай шоя ӱмбак кержалтын.

Колонийыште анархист Евстратов илен. Тудын деке ешыже толынат, тудо Рыбное селаш куснен. Единственный почтовый отделений тиде селаште улмаш, почтым налаш толшо ссыльный-шамыч мӧҥгеш кайыштла Евстратов дек чайым йӱаш, кутыркален шинчылташ, ӱчашаш пуреныт. Тудын самырык ватыже, поро ӱдрамаш, уна-шамычым кеч кунамат сайын вашлийын. Ик гана Евстратов ала кушто Штирнерын „Единственный и его достояние" книгажым муын. Штирнерым илышын учительжылан шотлен, ямдылен шуктыдымо молоджым шот гыч луктын, Евстратов чыла вере разглагольствоватлен. Почтыш адак ик гана толмекышт, Серго йолташыже-шамыч дене пырля тудын деке пурен. Мологунамсе семынак спор тӱҥалын. Евстратовын виян ойлымыжо годым оза вате ӱстал деке чайым йӱаш шинчаш ӱжӧ. Озаже, тудын ойлымыжым кӱрлмылан сырен, ватыже

Серго Орджоникидзе XVII партс'ездыште выступатла.

ӱмбак кычкырал шындыш.

Серго ӧрмалгыш. Евстратовын угыч ойлаш тӱҥалмыжым вучыде, Серго кӱчыкын Штирнерын геройжо—мещанский эгоизм качествan эн заурядный мещаник манын каласыш датунамак Евстратов деке тыгай мут дене обратитлалте:

— Кушто тыйын эрыкан личностет? Тый „Единственный" лийын кертат, а молылан мешатлет веле огыл, но даже ик мутым пелешташ от пу.

Обижатлалтше Евстратов ватыже ӱмбак эшеат утларак писе мут дене кычкырале. Серго йӧршешак ӧрмалгыш да вер гычше тарваныш.

— Мый тый декет йолташ семын относитленам, —мане тудо,—тый декет пуренам да тый денет кутыренам. А тый йолташ от ул, а мещаник улат, да мый тылеч вара тый денет ом кутыро.

Тыге манын, Серго, Евстратовын ватыж дене ласкан прощатлыш да лекте. Тудын почеш чыланат лектыч. Кумылжым луштарен, Серго корно мучко Рыбное гыч Мотыгино марте анархизм нерген ик кугу лекцийым лудо, тудын марксизм дене вож гычак торлен шогымыжым, личность ӱмбак анархист-шамычын вредный, воштак мелкобуржуазный ончымашыштым раш ончыктен пуыш.

Ссыльный-шамыч коклаcе оживлений полицийын вниманийже гыч утлен кертын огыл. Тиде шотышто Енисейский губернский жандармский управлений начальникын кугу донесенийже пеш характерный улеш. Тудо увертарен, что Приангарский крайыш южо ссыльныйыштым, тидден пырляк Серго Орджоникидзем кондымо дене „Ангарасе политический ссыльный-шамычын беспартийный союзшо возникатлен, тиде союз соорганизоватлалтын да Ангара эҥер мучко, утларакше Рыбное да моло селалаште, шке деятельностьшым проявлятла. Тиде селалаште Россия гыч выписатлыме левый направленияан периодический нелегальный изданий да газета-шамыч толаш тӱҥалыныт".

Ссыльный-шамыч союзын организацийжым чын описатлымашлан справедливость пуаш кӱлеш: енисейский начальникын сведенийже пӱтынек чынлан толеш.

Тиддеч посна, изи группа существоватлен, тудо политический ссыльный-шамычын куржмашыштым организоватлылын, нуным паспорт дене, явка дене да окса дене снабжатлен.

Ссыльный-шамычын чыла пашашт нерген жандармский уԥравленийын начальникше шке отчетшым тыгай мут дене пытарен:

„Ончыктымо нерген тендан превосходительствылан докладыватлен ӱшандарем, что корно йӧршеш лийдыме дене декабрь тылзыште тиде ончыктымо союзын деятельностьшым пытараш полагатлем".

Енисейский губернаторын 1910 ий 12 ноябрьысе розыскной ведомостьшо пелен Енисейский уездысе ссыльно - переселенец Г. К. Орджоникидзем кычалме нерген увертарымашым приложитлыме ок лий ыле гын, Енисейский управлений начальникын осведомленийже Петербургысо эн требовательный чиновникымат куандарен кертеш ыле. Орджоникидзен куржшаш жапше пале огыл ыле.

Ссыльный-шамыч союзын деятельностьшым „ликвидироватлыме" жандармский срокым Серго вучен шуктен огыл. Тудо шкеат корно лийдымылыкым начальник деч начарак огыл шинчен да, тидын дене пользоватлалтын, куржмашым совершитлен. 1909 ий кеҥежым Серго мӧҥгеш Бакушко пӧртылын, ты ганаже шке оксаж денак.

А икмыняр жап гыч ссылкыш „Социал-демократ", „Пролетарий", „Рабочая газета" толаш тӱҥалыныт. Ангарашке ссылкыште пырля илыме йолташыже-шамычлан большевик-шамычын политический литературым тиде Серго кӱрылтде колтен шоген.

А. Аренштейн.

САМЫРЫК КОМПОЗИТОР К. А. СМИРНОВ

Композитор К. А. СМИРНОВЫН творческий отчетшо

17 февральыште кастене Повложский лесотехнический институтын актовый залешыже самырык марийский композитор Кузьма Алексеевич Смирнов йолташын творчествыжлан посвятитлыме вечер эртаралте. Тиде вечерым Маргосфилармоний организоватлен.

Вечерыш Йошкар-Оласе комсомольский актив да молодежь погыныш.

Марийский композитор-шамычын творческий пашаштым да нунын творческий кушкын толмыштым ончымаште тиде вечер але первый гана эрталалте. Туге гынат, тиде вечер мемнан композитор-шамычнан творческий кушмыштым, нунын произведенийыштым моштен исполнятлымашым рашак ончыктыш.

Вечерын программыже почеш первый отделенийыште К. А. Смирновын возымо „Шошым", „Ожно годым" (симфонический сюитан первый ужашыже) произведенийым П. И. Гринберг вуйлатыме дене симфонический оркестр исполнятлыш. А. С. Пушкинын „Теле корно" текстшылан возымо романсым да „Ломая, ломая", „Колхоз лӱмна" „У жера" (кырык - марий муро) — Маргосфилармонийын солисткаже Любская исполнятлыш, рояльым автор шоктыш. „Эр вел сюита" (трио) — А. А. Афанасьев (скрипка), А. И. Кондаков (виолончель), автор рояль дене исполнятлышт.

„Куаныме муро", текстше Ан. Бикын, „Самырык колхозница-шамычын мурышт", текстше Арбанын, солист Н. И. Кузнецов исполнятлыш. „Олык марий муро ден куштымо семым" (квинтетым) Афанасьев, Кузнецов скрипка дене, Е. И. Грушко, Кондаков (виолончель) да автор рояль дене исполнятлымек, аудиторий кугу куанымаш дене совым кырыш.

Кокымшо отделенийыште „Ит ойгыро мотор тангем", „Виче энер"— текстше Арбанын, солистка В. Е. Смирнова исполнятлыш. „Юмореска", „Кок прелюдий", „Мелодия", „Сонатина" — музыкальный училищын педагогшо пианист Гейст исполнятлыш. „Мые моткоч йӧратем"— текстше Ш. Булатын, „Гармонетшын йӱкшӧ яндар", „Илыш кече" — текстше Казаков Миклайын,—А. И. Искандаров вуйлатыме дене „Песни и пляски" ансамбльын хоржо исполнятлыш.

Самырык марийский композитор К. А. Смирновын творчествыжлан посвятитлыме вечер-концертым мийыше-шамыч кумыл нолтын, кугу куанымаш дене ончышт.

К. А. Смирнов йолташ газетым лудмыжо годым.

МЫЙЫН ПОЧЕТНЫЙ ЗАДАЧЕМ

1938 ийыште Ленинградский Ленин орденан Консерваторийыш пурымеке, мый серьезнын творчество пашаш пижым. Тиде ият пелэ жапыште „5 лирически пьесым" фортепиано дене шокташ, „Изи сюитам" хорлан мураш, адак Ленин нерген ик чуваш мурым кельштаренам да кызыт кум ужашан синфонический сюитам возем. Икымше ужашыжым уже пытаренам. Тиде ик ужашыштыже мый марий калыкын ожнысо нелэ, кочо илышыжым симфонический оркестр гоч ончыктынем. А кокымшо, кумышо ужашыштыже кызытсе, пиалан у илышым ончыкташ шонем.

Тиддеч посна, детский олимпиада эртарыме пашаште полшынем. Кызыт марий калыкын эн первой кугу композитор Палантайын „Пионер муро" сборникшым у текст-шамыч дене кельштарен, семжым тугак коден, фортепиано дене шокташлан йӧршым ыштат пижам.

Тиде мыйын творчество пашан тӱналтышыже гына. Умбакыже мыйын тӱн задачем: Консерваторийым тунем лекташ; классик, романтик, современный композитор-шамычын произведенийыштын содержанийжым, гармонийжым, формыжым келгын изучатлаш да тиде основеш марий музыкым развиватлаш.

К. А. Смирнов.

Куаныме муро

Муз Смирнов Кузьм

Andante. Шуэн, кумыл ден.

Ой- го йо-мо, йӧ- сӧ шу-лыш и- лыш сай да ве- се-ла э- рык и-лыш, э- рык шӱ-лыш ку- а- нал-за те чы-лан

Allegretto Писынрак

Каж-не ке-че сыл-не, каж-не ке-че пи-ал,

1.2. Каж-не ке-че шер-ге,-ку-а-ным ден шӱм шолеш.

3. Пытартышлан. Каж-не кече шер-ге кӱ-ным ден шӱм шолеш

Творчествым виянгдыме корнышто

Самырык марийский композитор-комсомолец Кузьма Алексеевич Смирнов йолташ 1917 ийыште Шихмамат ялеш (Йошкар-Ола район), икмарда кресаньык ешеш шочын. Тӱналтыш школын кумышо классым пытарымекше тудо 1929 ийыште Маргостеатр пеленсе музыкальный студийыш тунемаш пурен.

Студийыште кок ий тунеммекше, тудо музыкально-театральный училищыште тунемаш тӱналеш, тыште музыка дене интересоватла, кече еда эртак музыка нерген шона.

1932 ийыште тудын первый творческий пашаже тӱналеш: калыкын куштымо семже-шамычым фортепиано дене шокташ кельштара, адак училищын хоржылан икмыняр мурым воза.

1934 ий. Шошо. Самырык композитор шошо впечатлений дене оркестрлан шокташ да мураш шке гыч у сочинений-шамычым воза. Ты жап гыч тудын творческий пашаштыже кугу вашталтыш лийын. К. А. Четкарев йолташ марий калыкын мурыжым — фольклорым возен налаш кангашым пуа. Ты кангашым Смирнов йолташ пеш шергаканлан шотлен, калык мурым погаш тӱналеш, фольклор погымо экспедицийлаште участвоватла.

— Мыйын творчествыштем, — манеш Смирнов йолташ, — фольклор пеш кугу полышым пуыш. Мый тудым йӧратен изучатлаш тӱналым. Тиддеч посна, Шопенын, Бетховенын творчествыштым уло кумылем дене тунемынам да кызытат тунемам.

Смирнов йолташ кызыт Ленинградский Ленин орденан консерваторийыште тунемеш. Тудо творческий кушкын толеш, у муро-шамычым воза, марий калыкын музыкальный культурыжым нӧлташ шкенжын чыла рвезе вийже дене, кушкын толшо талантше дене тырша.

Ш. М. Булат.

Куаныме муро

1. Ойго йомо, йӧсӧ шулыш,
Илыш сай да весела.
Эрык илыш, эрык шӱлыш,—
Куаналза те чылан.

Припев:
Кажне кече—сылне,
Кажне кече—пиал,
Кажне кече—шерге,
Куаным ден шӱм шолеш.

2. Кӧ пашаште чот тыршагын,
Тудо таче сай йолташ.
Сеҥымаш ден чапым налын,
Айда пырля мураташ.

Припев: Кажне кече...

3. Мураллтена, шӱшкалтена,
Тугай жапна толылден.
Сталин онлан таум шутена
Уло поро кумыл ден.

Припев. **Ан. Бик.**

КОЛХОЗЫН КУШМЫЖО

„1 май“ колхоз (Шернур район) 1930 ийыште организоватлалтын. Кызыт тушто 74 озанлык шога. Государственный акт почеш колхозлан 497 гектар мланде пуалтын.

10 ий жапыште колхоз ятыр виянгын, ончыко каен. Колхоз большевистский, а колхозник-шамыч зажиточный лийыныт. Агротехнический мероприятийым тӱрыс илышыш пуртымо дене колхоз ий гыч ийыш кӱкшӧ сталинский урожайым налеш.

Кызыт колхозышто 2 полеводческий да ик йытын бригада уло. Йытын бригадым колхозын знатный льноводшо К. Л. Ахманов йолташ вуйлата. Тудын вуйлатымыже дене кажне ийын колхоз кӱкшӧ йытын продукцийым налеш. 1939 ийыште 18,50 гектар площадь мланде гыч кокла шот дене кажне гектар гыч 5,12 центнер йытын мушым, 9,76 центнер йытын нӧшмым налме. 1939 ийыште йытын дене 50 тӱжем тенге доходым налме.

Тыгак пырчан культура урожаят ий гыч ийыш нӧлталт толеш. 1939 ийыште климатический условий начар ыле гынат, гектар гыч кокла шот дене 12 центнер уржам, 7 центнер шӱльым, 11 центнер шожым налме.

Колхозын 3 фермыже уло. Ферма-шамыч тӱрыс укомплектоватлыме улыт. Тиддеч посна колхозын 50 омарта мӱкшыжӧ уло. Кодшо ийыште кинде опташлан 2 кугу складым, сушилкым, йытын заводым ыштеныт.

„1 май“ колхоз „Пробуждение“ колхоз дене соревноватла. Тыгак бригада дене бригада, колхозник-шамыч шке коклаштышт соревноватлат.

Колхозышто доходым пайлыме. Колхозын стахановецше, ударникше - шамыч 2—3 ийлан ситыше киндым налыныт. Теве С. Е. Алметов, Е. М. Ямбатров йолташ шамыч шке ешышт дене 1200—1235 трудоденьым ыштен налыныт.

Кызыт колхоз шошо агалан виян ямдылалтеш. Сортовый урлыкашым тӱрыс ямдылыме. Ял озанлык инвентарьым ремонтироватлен, тӱрыс поген шындыме. Пасушко 680 воз терысым лукмо, 75 центнер ломыжым, 15 центнер кайык терысым погымо.

Колхозышто культурный вий кушкеш. Лу дене учитель, агроном улыт. Теве Г. Т. Ямбатров, Н. Т. Терехов йолташ-шамыч высший образованийым налыныт. Нуно кызыт коктынат Йошкар Армийыште служитлат.

Колхозышто самодеятельный кружок-шамыч пашам виян ыштат. Тылзеш 3 гана пырдыж газета лектын шога.

Колхозым орденоносец К. Г. Мочаев йолташ моштен вуйлата. **В. Аппаков.**

7 ИЙ БРИГАДИР ПАШАШТЕ

Морко район, „Волгенче“ колхозын членже Е. Михайлов йолташ ынде 7 ий бригадирлан пашам ышта. Тудо шке пашашкыже честно относитла, шке пашажым йӧрата. Садланак колхоз кеч могай пашамат сельсовет кӧргыштӧ эн ончыч пытара.

Тудын бригадыштыже ятыр стахановец уло. Теве стахановец-шамыч Р. Константинов, Н. Васильев, М. Сомов, Ф. Сергеев, Е. Васильева 300—350 трудодень гыч ыштен налыныт.

Михайлов йолташ кеч могай пашамат эре планироватлен ышта. Кызыт тудын бригадыже шошо агалан тӱрыс ямдылалт шуын. Чыла ял озанлык инвентарь, машина-шамыч сайын ремонтироватлен шындыме улыт.

Тидын дене пырля Михайлов йолташ шке политический шинчымашыжым кечын йӧлтен шога. Кызыт тудо „ВКП(б) историй краткий курсын“ VII главажым изучатла.

Сергей Эчан.

КЕЧАШ НОРМЫМ КОК ПАЧАШ ТЕМАТ

„Какшан“ колхоз пеленсе (Кузнеч сельсовет, У-Торъял район) первичный комсомольский организацийысе комсомолец-шамыч С. С. Веденькин, Е. С. Веденькина да О. Смирнова ошма шупшыктымаште кечаш паша нормым 170—200 процент марте теман шогат. 1940 ийысе планым кӱчык жапыште темен шукташлан шке ӱмбакышт обязательствым налыныт. Нуно шке пашаштым стахановский метод дене ыштат.

Тыгак „У вий“ колхоз пеленсе комсомольский организацият торф лукмаште пашам сайын ышта. Ик кечыште 8 тонн торфым луктын вич имне дене ангаӱмбак шупшыктат.

Н. Веденькин.

Агитмассовый пашам сайын шындыме

Кугу - Ляждурский сельсовет кӧргыштӧ (Кужэнгер район) агитмассовый пашам начар огыл шындыме. Сельсовет мучко чылаже 18 агитатор чарныде пашам ышта. Нуно колхозник-шамычлан международный положенийым партий ден правительствын пунчалыштым виян умылтарат.

Агитатор-шамыч И. С. Горохов, Г. С. Андреев, В. В. Соколов йолташ-шамыч шке пашаштым посначак сайын ыштат. **Липатников.**

Каныш кечын яндар южышто ече дене мунчалташ могай сай! Теве Музыкально-театральный училищын студентше-шамыч (ончылно, шола гыч пурлашке): В. Н. Москвин, А. М. Портов да (шенгелне) А. А. Каракулов, В. К. Кошкин каныш годым ече дене мунчалтат.

Фото М. Чуршуковын.

Пропаганда дене конкретно вуйлатыман

Марксистско - Ленинский теорийым келгын изучатлашлан партий да лично Сталин йолташ чыла условийым ыштеныт. Тиде условийым руководящий комсомольский пашаенг-шамычлан да комсомолец-шамычлан кучылт гына моштыман.

Морко районышто ятыр комсомолец-шамыч Марксистско-Ленинский теорийым начар огыл изучатлат. Молотов лӱмеш колхозын (Шале сельсовет) колхозникше комсомолец В. Стрелков йолташ ВКП(б) историйым самостоятельно эреак тунемеш. Кызыт VII главам изучатла, кажне главам сайын конспектироватла, консультационный статья-шамычым использоватла да консультацийлашке коштеш.

Изи-Корамас неполный средний школысо комсомольский организацийын секретарьже И. Павлов йолташ VII главам изучатлен, изучатлыме годым, Павлов йолташ, первоисточник-шамычым, консультационный статья-шамычым использоватла да чарныде консультацийлашке коштеш.

Тыгак Нурумбальский неполный средний школын учительже-шамыч Бутылкин, М. Сергеев, Громова да моло йолташ-шамычат ВКП(б) историйым начар огыл изучатлат.

Туге гынат Морко районышто 1600 комсомолец гыч ВКП(б) историйым 261 комсомолец гына изучатла. Нунын кокла гыч кружокышто 48 енг да самостоятельно 213 енг.

„Рабочий“ колхоз (Петровский сельсовет) пеленсе комсомольский организацийыште 13 комсомолец кокла гыч ВКП(б) историйым ик енгат изучатлымашышт уке. Комсомольский организацийын секретарьже Шевелева йолташ тиде шотышто нимогай пашамат огеш ыште.

ВЛКСМ райкомын пропаганда ден агитаций отдел вуйлатышыже Краснов йолташ нергенат каласыде ок лий. Тудо районышто пропаганда пашам начар вуйлата. ВКП(б) историйым комсомолец-шамыч кузе изучатлат тидым огеш шинче, верлашке лектын конкретный полышым шагал пуа, утларакшым телефон дене гына райкомол гыч руководитла.

Марксистско - Ленинский теорий изучатлымаште Краснов йолташлан телефон дене руководитлымаш гыч практический полышым пумашке вончыман.

П. С. Павлов.

Тӱрлӧ увер-шамыч

Йошкар Армий кече вашеш

Морко средний школышто Йошкар Армийын XXII-шо идалыкшылан виян ямдылалтыт. Кызыт хоровой кружок у муро-шамычым ямдыла. Оборонный кружок-шамычат пашам сайын ыштат. „ПВХО“ кружок 20 значкистым, стрелковый кружок 5 „ВС“ значкистым ямдыленыт. Кызыт 90 тунемше „ПВХО“ ден „ВС“ значоклан нормым сдатлаш ямдылалтыт.

А. С. Александров.

Примерный организаций

Кужэнгер средний школа пеленсе комсомольский организаций шке пашажым сайын ышта. Комсомольский организацийын секретарьже А. Коселов йолташ комсомолец - шамыч коклаште международный положений да Йошкар Армий нерген беседым эртара.

1939 ийыште тиде ВКЛСМ организацийыште 29 комсомолец веле ыле. 1940 ийыште ВЛКСМ организаций 14 енглан кушкын. Кызыт 10 енг комсомолышко пураш йодмашым пуэныт.

И. Сергеев.

ДОХОДЫМ ПАЙЛЫШТ

„Кумыж-ял“ колхозын (Морко район) колхозникше-шамыч 1939 ийысе доходым пайлышт. Колхозник-шамыч ыштен налме трудоденьыштлан ятыр киндым налыныт.

61 ияш Артемьев Петр шкетын 17 центнер пырчан культурым налын. Тыгак И. Павлов йолташланат 18 центнер логалын.

Сергей Эчан.

У организаций пашаш пижын

„Йошкар пеледыш“ колхоз (Шернур район) пелен але шукерте огыл комсомольский организацийым создатлыме. Комсомолец-шамыч кызыт шошо агалан ямдылалтмаште кугу полышым пуэн шогат.

Кызыт 8 центнер ломыжым, кайык терысым погымо.

Урлыкашым тӱрыс сортироватлен пытарeныт. Кызыт ял озанлык инвентарьым виян ремонтироватлат.

Ф. Шабердин.

Отв. редактор— К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИЙ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комнат № 69—70, телефон № 90.
Упол. Главлита МАССР А—159. Йошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.